

1922

**PROGRAM
VAN ACTIE**

VAN DEN

VRIJHEIDSBOND

DOCUMENTATIECENTRUM
NEDERLANDSE POLITIEKE
PARTIJEN

Program van actie.

Het *maatschappelijk, geestelijk en finantieel* evenwicht is ook in Nederland na den wereldoorlog zoodanig verstoord, dat slechts diep besef van den ernst van den toestand kracht zal vermogen te geven uit *den nood te geraken*.

De begrippen klassenstrijd en klassenhaat hebben zich door voortdurende aanhitsingen zoo in veler geest vastgezet en veler geest zoodanig verbitterd, dat vergeten wordt, dat boven klassenverschil, *volkssaamhoorigheid* staat.

Een uitsluitend materialistische opvatting van het leven heeft bij velen de hooge waarde van het geestelijke en godsdienstige op den achtergrond gedrongen, tot schade van het beschavingspeil en de zedelijke kracht der bevolking. Ook de gemeenschap behoort aan den geestelijken wederopbouw aanstonds krachtig de hand te slaan.

De kosten van de overheidsbemoeiingen zijn in een tijd van schijnbaren opbloei zoo geweldig gestegen, dat reeds meer dan een derde gedeelte van het totaal volksinkomen aan belastingen moet worden opgebracht, waarmede de grens, waarbinnen een gezond economisch leven mogelijk is, niet alleen is bereikt doch verre overschreden. Zonder krachtig ingrijpen dreigt deze verhouding in de naaste toekomst nog veel ongunstiger te worden en zullen de belastingen voor alle klassen ondraaglijk worden.

De *Lager-Onderwijswet* blijkt in haar uitvoering te leiden tot zoodanige kosten, dat deze door de natie niet kunnen worden gedragen.

Hoewel de steun voor woningbouw van overheidswege met honderden millioenen in de afgelopen jaren begrijpelijk was, kan daarmede niet op de tegenwoordige wijze worden voortgegaan op straffe van de staatskas *geheel uit*

te putten en tevens de oplossing van het vraagstuk der volkshuisvesting voor lange jaren onmogelijk te maken.

Door het steeds verder ingrijpen van overheidswege in leven en bedrijf, blijft het aantal ambtenaren onrustbarend stijgen, terwijl vermindering daarvan *dringend* noodig is.

Hoezeer wettelijke regeling van den arbeidstijd een eisch van staatsbeleid en maatschappelijken vooruitgang zij, blijkt de *praktijk der Arbeidswet 1919* thans in een tijdperk van ongekende inzinking tot buitengewone bezwaren te leiden. De wettelijke arbeidsduur is in Nederland *korter dan ergens anders* in de wereld en wordt nergens zoo formalistisch toegepast. Mede door de stroeve arbeidswetgeving heeft de buitenlandsche concurrentie een grooten voorsprong gekregen en ondervindt zij daardoor op onze eigen markt bescherming. *Alle* klassen der bevolking worden daardoor getroffen en tal van ondernemingen worden aldus bemoeilijkt in den thans, mede door het valuta-vraagstuk, zoo zwaren strijd voor hare bestaansmogelijkheid.

Studeerkamerstelsels, als socialisatie en bedrijfsraden-systeem doen de oogen sluiten voor het feit, dat het tegen het belang van de maatschappij is, nadeelig voor de welvaart van welke klasse ook, als niet ruim baan wordt gelaten aan den particulieren ondernemingsgeest en de geestkracht van den enkeling.

Een samenleving, waarin ieder de hem toekomende plaats op economisch terrein inneemt, kan slechts door geleidelijke verbetering van het tegenwoordig maatschappelijk stelsel worden verkregen. Een der eerste voorwaarden hiertoe is, dat bij werkgever en werknemer, ook door georganiseerd overleg in de daarvoor vatbare bedrijven, het inzicht wordt versterkt, dat den werknemer als onmisbaren medewerker in het voortbrengingsproces een gerechtvaardigd deel in de opbrengst van het product toekomt en door medezeggenschap in arbeidsvoorwaarden en beter begrip der bedrijfs-toestanden het vertrouwen wordt gewekt, dat de bloei van het bedrijf ook voor hem een eerste levensvoorwaarde is en ook hem daadwerkelijk ten goede komt. Door wettelijke maatregelen worde het economisch leven beschermd tegen machtsmisbruik van belangengemeenschappen.

Behoort eenerzijds aan de sociale wetgeving krachtig te worden voortgebouwd, anderzijds moet worden gebroken met even omslachtige en kostbare als te *dwingende overheidsinneming* op dit terrein.

De verzekeringswetgeving behoort te worden *herzien en vereenvoudigd*, waarbij moet worden gestreefd naar regelingen, voortvloeiende uit de samenwerking van groepen van werkgevers en werknemers met slechts controleerende taak van den staat.

Een bloeiende *land- en tuinbouw en een goed verzorgd visscherijbedrijf* zijn voor de economische ontwikkeling van het hoogste belang. Formalistisch ingrijpen en uniforme regelingen leiden op dit gebied meer nog dan elders tot verstarring. Waar misstanden ten deze bestaan, behooren deze door gemeenschappelijk overleg der groepen te worden tegengegaan.

De industriële en handeldrijvende middenstand is zoowel voor productie als distributie een onmisbare factor in onze samenleving. Wel verre van naar socialistische gedachte te moeten verdwijnen, dient hij zich beter te kunnen ontwikkelen en bewegen.

Waar de invloed van de buitenlandsche politiek op de binnenlandsche toestanden steeds toeneemt en voor de kleine natiën een taak is weggelegd om wederopbouw der wereld langs den weg van verzoening en samenwerking en op den grondslag van zedelijkheid en recht te versterken, behoort Nederland te streven naar het oefenen van krachtigen invloed in de statengemeenschap en naar een waardige plaats in de wereldpolitiek.

Nederland behoort in vertrouwen op de toekomst van den Volkenbond tot zijne ontwikkeling en *tot iedere poging om tot beperking der bewapening te geraken met alle kracht bij te dragen*. Hoewel een beperkte, doch goed uitgeruste weermacht voorshands nog niet kan worden gemist om Nederland te behoeden voor een oorlog en om ons onafhankelijk volksbestaan en de integriteit van ons grondgebied te handhaven, dient ook ten dezen aanzien met den benarden toestand van 's lands finantiën ernstig rekening te worden gehouden.

Aan de achterstelling der vrouw worde een einde gemaakt en de wettelijke positie, vooral der getrouwde vrouw worde verbeterd.

De maatschappelijke beteekenis van het moederschap kome o.a. tot uitdrukking in een ruimere uitbreiding van de bestaande moederschapszorg in den vorm van consultatie-bureaux, kraamvrouwen-klinieken, kraamverzorging en moedercursussen. De moederschapsverzekering met haar onvermijdelijken nasleep van ambtenarij en premievrije moederschapsuitkeering, die het steunen op den Staat doet toenemen, worde *uitdrukkelijk afgewezen*.

Ook in deze zorgelijke tijden mag niet worden vergeten, dat wetenschap en kunst factoren zijn tot behoud van de geestkracht van het volk en verheffing van het geestelijk leven. Aanmoediging en steun van staatswege worde daarom als plicht-beschouwd.

Hervorming van het onderwijs teneinde dit meer te doen beantwoorden aan de eischen van het practische leven is dringend geboden. Einddoel behoort te zijn, *dat ieder de ontwikkeling verkrijge* die hem geschikt maakt voor de plaats in de samenleving, welke hem uit hoofde van zijn aanleg en bekwaamheid toekomt. De verlaging van het peil van het onderwijs en de nivelleering der school-programma's, mede als gevolg der nieuwe lageronderwijs-wet, staan dit doel in den weg. Herziening van de wetgeving op dit punt is derhalve allereerst noodzakelijk. Opvoeding van het kind voor zijn taak in gezin en maatschappij sta hierbij op den voorgrond.

In Oost- en West-Indië worde gestreefd naar een harmonische ontwikkeling van alle bevolkingsgroepen. Onder behoud van den band met het Moederland worde aange-stuurd op geleidelijke invoering van zelfbestuur in Nederlandsch Oost-Indië, waartoe de bevolking door verbetering harer economische positie en verheffing van haar geestelijk peil dient te worden opgeleid.

Vrijheid, vrede, arbeid, samenwerking en gevoel van verantwoordelijkheid zijn de onmisbare factoren voor den wederopbouw der maatschappij. Zonder deze zal het beschavingspeil ernstig dalen.

De Vrijheidsbond eischt daarom voor de naaste toekomst het volgende:

1. Krachtig en onvermoeid streven naar *vermindering van overheidsuitgaven*.

Afwijzing van iederen nieuwen belastingdruk zoolang niet de publieke levenswijze tot de *grootst mogelijke soberheid* wordt teruggebracht en de begrotingen door bezuinigingen worden sluitend gemaakt. Bevordering van een belastingpolitiek, welke zoo min mogelijk belemmeringen in den weg legt aan de in het belang van het geheele volk, noodzakelijke vermeerdering van het nationaal vermogen.

2. Bezuiniging door onmiddellijke *herziening van de wet op het Lager Onderwijs*, teneinde de buitengewoon hooge kosten, welke de uitvoering met zich brengt te verminderen, doch zonder dat het *peil* van het onderwijs daardoor daalt.

3. *Wijziging der volkshuisvestingspolitiek* in dier voege, dat, terwijl de woningnood krachtig wordt bestreden, met alle ten dienste staande middelen worde getracht de bouwkosten belangrijk te doen dalen met behoud van een voldoende woningpeil.

Geleidelijke terugkeer tot de toepassing van het *beginsel van evenredigheid tusschen bouwkosten en woninghuur* en breking met het stelsel van algemeene bijdragen.

4. Tegengaan van bureaucratie; beperking van het personeel der publieke diensten; opdat de overheid door een *staag arbeidend en goed gesalarieerd ambtenarencorps* haar eigenlijke maatschappelijke taak naar behooren kan vervullen.

5. Afwijzing van zoogenaamde *socialisatie* en van het *bedrijfsradenstelsel* dat met de belangen van den verbruiker onvoldoende rekening houdt. Verbetering van arbeidsverhoudingen door vrijwillige samenwerking van werkgever en werknemer met aanmoediging en steun van de overheid, voornamelijk door ontwikkeling van de collectieve arbeidsovereenkomst, welke ten doel heeft langs den weg van *overleg* de belangstelling en het belang van den arbeider in de bedrijven te verhoogen.

6. Invoering van verplichte *ziekteverzekering* en uitbreiding

der *ongevallen-verzekering* tot den land- en tuinbouw, op den grondslag van vrije samenwerking.

7. Toekenning van een *premienvrij ouderdomspensioen* van staatswege ingaande op 65-jarigen leeftijd aan ieder, onverschillig of hij al of niet in loondienst werkzaam is geweest, die zonder een geregelde uitkeering boven zijn inkomen niet kan voorzien in eigen onderhoud en in dat van zijn gezin.
8. Wettelijke regeling van *werkeloosheidszorg*.
Voorziening tegen de gevolgen van *crisiswerkeloosheid* met hulp van overheidswege, waar mogelijk langs den weg van *werkverschaffing*. Daarbij behoort een *voldoend bestaansmiddel* aan den arbeider te worden verzekerd, doch tevens *gebrek aan arbeidslust* te worden voorkomen.
9. * Bevordering eener, aan samenwerking tusschen werkgever en werknemer meer ruimte latende *arbeidswetgeving*, waarbij *onderling overleg der groepen* op den voorgrond treedt met slechts controleerende functie van den Staat. Afschaffing van het *vergunningssstelsel* der arbeidswet, zooals het thans wordt toegepast.
10. Hervorming van het *onderwijs* teneinde dit meer te doen beantwoorden aan de eischen van het praktische leven en het kind worde opgevoed voor zijn taak in *gezin en maatschappij*.
Herziening der Lager-Onderwijswet teneinde de verlaging van het *peil* van het onderwijs en de *nivel-leering* der schoolprogramma's tegen te gaan. *Gelijke ontwikkelingsvoorwaarden* voor openbare en bijzondere scholen.
Verbetering van de *lichamelijke opvoeding* voor beide geslachten.
11. Maatregelen tot behoud en opbloei van een krachtigen *land- en tuinbouw*.
Oplossing van het *pachtvraagstuk* in dien zin, dat de bedrijfszekerheid voor den pachter wordt verhoogd door hem te waarborgen tegen ontijdige en schadelijke opzegging en door bij beëindiging van de pacht de aangebrachte verbeteringen te vergoeden.
Wijziging der *Jachtwet*, waarbij vooral met de belangen der *landgebruikers* rekening wordt gehouden.

Bevordering van overheidswege van de ontginning van woeste gronden en van de toeneming van het kleingrondbezit.

Wettelijke regeling van de ruilverkaveling.

Bevordering van landbouw en landbouwhuishoud-
onderwijs.

12. Maatregelen tot bijstand aan de visscherijen in den nood, waarin deze zijn geraakt.

Ontwikkeling van een vakkundigen onderzoekings- en voorlichtingsdienst.

Herziening van de *Visscherijwet*, van de wettelijke voorschriften omtrent de binnenvisscherij en van die omtrent de visscherijinspectie, in het bijzonder met het oog op de visscherij in de rivieren en in de binnenwateren.

Ondersteuning van de in het belang van de visscherij werkzame vereenigingen.

Krachtige bevordering van *internationale* regelingen in het belang van den vischstand en een economische uitoefening van het bedrijf.

13. Geen verder gaande beperking van de vrijheid van het winkelbedrijf. Vermijding van *concurrentie van overheidswege*. Vakopleiding van den handeldrijvenden en industrieelen middenstand. Versterking der *middenstandsorganisatie*; raadpleging daarvan bij alle wettelijke maatregelen, waarbij middenstandsvraagstukken zijn betrokken. Aanmoediging van middenstandsinstellingen.
14. Verbetering der *huwelijkswetgeving*. *Gelijkstelling* van de vrouw bij de benoembaarheid tot en de bevordering in openbare ambten en betrekkingen. *Gelijk loon voor gelijke arbeidspraestatie*.
15. Bevordering van *volksgezondheid* en *volkshygiëne*. Uitbreiding der *bestaande moederschapzorg*, vooral ten plattelande. Verzekering van voldoende opleiding der ziekenverpleegsters en bescherming van haar beroep met gebruikmaking der bestaande particuliere organisaties.
16. Steun van overheidswege, waar die noodig is aan instellingen welke de geestelijke en godsdienstige *volksontwikkeling* bevorderen.
17. Aanmoediging van overheidswege, mede door steun aan geleerden en kunstenaars, van *wetenschap en kunst*,

ter vermeerdering van volkskracht en verhooging van het beschavingspeil van ons volk.

18. Bevordering van iedere poging om tot *internationale ontwapening* te geraken. Inmiddels zoowel hier te lande als in Indië instandhouding eener weermacht wier grootte zich aanpast aan zich ontwikkelende vredeswaarborgen en wier *getalsterkte, oefening en uitrusting in harmonisch verband* staan. Hierbij dient rekening te worden gehouden met de wenschelijkheid van een zuinigheid welke de toestand van 's lands *finantiën* vordert.
19. Behoud van het beginsel van *vrijhandel* en *internationale aankweeking* daarvan.
20. *Geleidelijke invoering* onder Nederlandsch oppergezag van *autonomie* en *zelfbestuur* in Indië voor zoover de daartoe noodige krachten in de samenleving aldaar bestaan of opkomen.

Ontwikkeling van den Volksraad in de richting van een vertegenwoordiging van de verschillende bestanddeelen van de Indische samenleving.

21. Ontwikkeling op *geestelijk, technisch, maatschappelijk* en *economisch gebied* van alle bevolkingsgroepen met inachtneming van hetgeen door den natuurlijke groei en de behoefte van die groepen wordt bevorderd.
22. Aanmoediging van het *particuliere bedrijfsleven* als noodzakelijke factor voor Indië's ontwikkeling; zoo groot mogelijke vrijheid van beweging daarvan met niet verder gaande staatsbemoeienis dan het belang van de gemeenschap eischt.

Krachtige ontwikkeling van *Indië's hulpbronnen*; bevordering van de toestrooming van *energie en kapitaal van buiten* als onmisbaar voor de economische vooruitgang.

23. Betrachting van de *uiterste zuinigheid* in den *publieken dienst*; vermindering van iedere niet strikt noodzakelijke overheidsbemoeiing. Herstel van een gezond en stabiel finantieel beleid. Geen afzonderlijke belasting van bepaalde takken van bedrijf als leidende tot *willekeur en onbillijkheid*.

Herstel van het *evenwicht* in de *Indische finantiën*, daarbij voldoende rekening houdende met de draagkracht der Indische samenleving en hare behoefte aan kapitaalvorming.